

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 22 februari 2021

Mål nr

B 978-20

PARTER

Klagande

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Motpart

EJE

SAKEN

Ringa narkotikabrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands dom 2020-01-21 i mål B 631-19

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom i ansvarsdelen *dels* på det sättet att JE döms även för ringa narkotikabrott enligt 1 § första stycket 6 och 2 § narkotikastrafflagen (1968:64) avseende bruk av narkotika någon gång den 17–20 oktober 2018, *dels* på det sättet att påföljden bestäms till 120 dagsböter på 230 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Riksåklagaren har yrkat att JE ska dömas även för bruk av narkotika någon gång den 17–20 oktober 2018 och att påföljden ska bestämmas till 120 dagsböter på 230 kr.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 3.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. JE åtalades för tre fall av ringa narkotikabrott enligt 1 § första stycket 6 och 2 § narkotikastrafflagen. Enligt åtalet hade JE olovligen med uppsåt *dels* innehaft 0,8 gram amfetamin den 20 oktober 2018, *dels* brukat preparat innehållande bl.a. tetrahydrocannabinol (THC) någon gång den 17–20 oktober 2018, *dels* innehaft 4,39 gram cannabis och 0,74 gram amfetamin den 30 november 2018.
2. Tingsrätten dömde JE för innehav av amfetamin den 20 oktober 2018 men ansåg att detta innehav skulle konsumera det bruk av THC som skett någon gång den 17–20 oktober 2018. Därutöver dömde tingsrätten JE för innehav av narkotika den 30 november 2018. Påföljden bestämdes till 110 dagsböter på 230 kr. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

3. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit styrkt beträffande gärningarna.

Prejudikatfrågan

4. Frågan är om den som döms för innehav av narkotika av visst slag ska dömas också för bruk av narkotika av annat slag när den brukade narkotikan tidigare innehafts samtidigt som den narkotika som det straffbara innehavet avsåg.

Den rättsliga regleringen m.m.

5. Olovlig befattning med narkotika straffbeläggs i 1 § första stycket 1–6 narkotikastrafflagen. Enligt paragrafen är i stort sett alla slags befattningar straffbelagda. Det är förutsatt att det föreligger subsidiaritet mellan gärningsformerna och att en svårare narkotikabefattning ska konsumera en mindre allvarlig hantering av samma narkotika. (Se bl.a. prop. 1982/83:141 s. 24.)

6. Enligt 1 § första stycket 6 ska den som olovligen och med uppsåt innehar, brukar eller tar annan befattning med narkotika dömas för narkotikabrott till fängelse i högst tre år. Om brottet med hänsyn till arten och mängden narkotika samt övriga omständigheter är att anse som ringa, ska gärningsmannen dömas för ringa narkotikabrott till böter eller fängelse i högst sex månader (2 §).

7. Varje befattning med viss narkotika anses som huvudregel utgöra ett eget brott (se prop. 1984/85:46 s. 16). Som hovrätten påpekat är det en annan sak att olika slags befattningar med viss narkotika kan utgöra en enda gärning, vilket processuellt sett kan få till följd att en åklagare, sedan dom meddelats beträffande viss befattning med narkotika, inte kan återkomma med åtal för ett annat slag av befattning med narkotika som kan hänföras till samma narkotikaparti, varvid det saknar betydelse om det rör sig om olika sorter (se ”Två åtal för samma narkotikaparti” NJA 2007 s. 557). En gärning kan alltså

innefatta flera olika brott. Frågan blir i det enskilda fallet om det ska dömas för alla brotten eller om vissa ska anses medbesträffade. Detta har att göra bl.a. med hur brotten förhåller sig till varandra.

Förhållandet mellan innehav och bruk av narkotika

8. När bruk av narkotika straffbelades 1988 angavs i förarbetena att det endast är i undantagsfall som ett bruk inte föregås av ett straffbart innehav av samma narkotika. Det framhölls bl.a. att det inte är berusningstillståndet som sådant som straffbeläggs utan all olovlig befattningsmed narkotika, inklusive tillförseln till människokroppen. (Se prop. 1987/88:71 s. 17 ff.)

9. När det gäller tillämpningen av 1 § första stycket 6 narkotikastrafflagen anges i förarbetena bl.a. att om det står klart att gärningsmannens förfarande omfattat både innehav och eget bruk av samma narkotika, bör åtal väckas endast för innehavet, som får anses konsumera bruket (se a. prop. s. 25).

10. I rättsfallet "Det delvis förbrukade narkotikainnehavet" NJA 2017 s. 415 har Högsta domstolen slagit fast att den som har brukat narkotika som tidigare utgjort del av eget innehav av narkotika ska dömas endast för straffbart innehav. Det straffbara bruket konsumeras av innehavet (p. 12 i rättsfallet). I punkten 11 i rättsfallet uttalade Högsta domstolen följande.

” Genom förarbetsuttalandena står det klart att en tilltalad inte ska dömas särskilt för bruk av den narkotika som han eller hon döms för att ha innehaft. Inte heller bör dömas för bruk, när den tilltalade samtidigt döms för innehav av den narkotika från vilken den brukade narkotikan härrör. För detta talar såväl det sakliga och tidsmässiga sambandet mellan bruket och innehavet som att det tillkommande bruket inte nämnvärt påverkar det samlade straffvärdet av befattningsmed narkotika.”

11. Högsta domstolens uttalande måste läsas i ljuset av lagstiftningens utformning i fråga om bestraffning av narkotikabrottslighet. Som sagts i det föregående har i stort sett all befattning med narkotika straffbelagts (se p. 5). Även med beaktande av subsidiariteten mellan olika gärningsformer kan det inte – med hänsyn till den heltäckande regleringen – ha varit lagstiftarens avsikt att vissa slag av befattningar ska lämnas helt straffria så snart annan befattning med annat slag av narkotika samtidigt ägt rum. Det är en annan sak att dubbelbestraffning ska undvikas.

12. Slutsatsen blir att straffbart bruk av narkotika av visst slag inte konsumeras av straffbart eget innehav av narkotika av annat slag, även om den brukade narkotikan tidigare innehafts samtidigt som den narkotika som det straffbara innehavet avsåg.

Bedömningen i detta fall

13. I enlighet med hovrättens dom ska JE dömas för innehav av amfetamin den 20 oktober 2018 samt innehav av cannabis och amfetamin den 30 november 2018.

14. JE har brukat THC någon gång den 17–20 oktober 2018. Det är alltså inte fråga om bruk av sådan narkotika som tidigare har utgjort en del av det innehav av amfetamin som han döms för. Bruket ska då inte konsumeras av innehavet. Han ska därför dömas särskilt för bruket av THC. Brottet är att bedöma som ringa narkotikabrott.

15. JE ska alltså dömas även för ringa narkotikabrott avseende bruk av narkotika någon gång den 17–20 oktober 2018. Påföljden för den samlade brottsligheten bör bestämmas till 120 dagsböter på 230 kr.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Ann-Christine Lindeblad (referent), Dag Mattsson, Malin Bonthron och Stefan Reimer
Föredragande har varit justitiesekreteraren Heléne Åberg Benalal